

Mozilla Firefox, Mozilla Thunderbird tvorba výukových materiálů online learning course

Bakalářská práce

Autor práce: Jiří Vašek, DiS.

Vedoucí práce: Mgr. Jiří Pech, Ph.D.

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra informatiky

2008

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá alternativním softwarem, jmenovitě produkty Mozilla Firefox a Thunderbird. Sestává z praktické části (výukové příručky v elektronické podobě) a tištěné části. Jejím cílem je představit uživatelům-začátečnickům produkty Mozilla a usnadnit jejich používání, případně přechod z jiného řešení. Na rozdíl od existujících materiálů se zaměřuje na méně známá fakta a nabízí kritický úhel pohledu.

Abstract

My bachelor thesis is focused on alternative software, namely Mozilla Firefox and Thunderbird. It consists of e-learning course and printed part. My aim on my thesis is to introduce Mozilla products to beginning users, help with using them and migrating from other products. Unlike existing publications, it's focused on less known facts and offers critical point of view.

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval/-a samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské/diplomové práce, a to v nezkrácené podobě pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích dne 21. dubna 2008.

Poděkování

Tímto bych chtěl poděkovat za odborné vedení, připomínky a rady při vypracování této práce Mgr. Jiřímu Pechovi, Ph.D.

Obsah

1	ÚVOD.....	7
2	UPOZORNĚNÍ PRO ČTENÁŘE.....	8
3	POSTAVENÍ ALTERNATIV V SOUČASNOSTI.....	9
3.1	Co je alternativní software?	9
3.2	Cílové skupiny uživatelů alternativ.....	10
3.3	Rozšíření alternativního softwaru.....	11
3.4	Alternativy v budoucnu.....	12
4	MOZILLA	13
4.1	Historie projektu Mozilla.....	13
4.2	Mozilla Firefox.....	15
4.3	Mozilla Thunderbird.....	15
4.4	Další produkty Mozilla.....	16
4.4.1	<i>Mozilla Suite a Seamonkey.....</i>	<i>16</i>
4.4.2	<i>Mozilla Sunbird.....</i>	<i>16</i>
4.4.3	<i>Ostatní produkty.....</i>	<i>16</i>
5	ALTERNATIVY VE SROVNÁNÍ S KONKURENCÍ.....	17
5.1	Výhody alternativ.....	17
5.1.1	<i>Mozilla Firefox.....</i>	<i>17</i>
5.1.2	<i>Thunderbird.....</i>	<i>25</i>
5.2	Nevýhody alternativ.....	26
5.3	Alternativy v současnosti.....	29
5.3.1	<i>Situace mezi prohlížeči.....</i>	<i>29</i>
5.3.2	<i>Potenciál Firefoxu dnes.....</i>	<i>30</i>
5.3.3	<i>Potenciál Thunderbirdu dnes.....</i>	<i>31</i>
6	DOPLŇKY.....	33
6.1	Centralizovaný systém doplňků.....	33
6.2	Popis nejzajímavějších rozšíření.....	34
6.2.1	<i>Rozšíření pro Firefox.....</i>	<i>34</i>
6.2.2	<i>Rozšíření pro Thunderbird.....</i>	<i>37</i>

7	JAK PŘEJÍT Z JINÉHO PRODUKTU	39
7.1	Zachování osobních nastavení	39
7.2	Odlišnosti v grafickém rozhraní programů	39
7.3	Uživatelské doplňky	40
7.4	Koexistence s ostatními řešeními	41
7.5	Zachování e-mailů v Thunderbirdu.....	41
7.6	Kde získat další informace?.....	42
8	FIREFOX A THUNDERBIRD NAPŘÍČ PLATFORMAMI	43
8.1	Rozdíly uživatelského prostředí.....	43
8.2	Rozdíly ve funkčnosti programů.....	43
9	ZÁVĚR.....	45
10	PRÁVNÍ ASPEKTY TÉTO PRÁCE.....	47
10.1	Mozilla a licence.....	47
10.2	Ochranné známky.....	48

1 Úvod

Tato bakalářská práce se zabývá alternativním softwarem, jmenovitě webovým prohlížečem Mozilla FireFox a e-mailovým klientem Mozilla ThunderBird. Jejím hlavním cílem je rozšířit povědomí uživatelů o alternativních browserech¹ a e-mailových klientech, jejich možnostech, výhodách a nevýhodách proti standardním řešením (Microsoft Windows Internet Explorer a Microsoft Outlook případně Microsoft Windows Mail). Práce je zaměřena na méně zkušené uživatele, předpokládá se však samozřejmě základní znalost práce s PC.

První částí práce jsou výukové materiály v elektronické podobě, jednak příručka začátečníka pro FireFox, jednak pro ThunderBird. Jsou vytvořeny v HTML formátu, lze je tedy prohlížet přímo z přiloženého CD bez nutnosti připojení k internetu. Tyto příručky nemají za úkol suplovat manuál, naopak zabývají se pouze důležitými informacemi pro používání nového programu, popisují jeho největší výhody oproti standardním řešením, zároveň varují před případnými problémy a nabízí jejich řešení. Cílem je zabránit zahlcení nezkušeného uživatele zbytečnými informacemi a maximálně mu usnadnit případný přechod na alternativní řešení.

Druhá část práce je tištěná, právě ji držíte v ruce. Obsahuje zejména vše, co koncepčně nebylo možné do online materiálu vložit, tedy doplňující informace o používání alternativních řešení, užitečné rady pro přejítí na alternativní řešení (tedy nejen produkty Mozilla, ale i další konkurenční programy), jejich výhody a nevýhody, rozdíly mezi těmito programy na různých platformách. Tištěná část se taktéž zabývá otázkou bezpečnosti.

¹ browser = prohlížeč webových stránek

2 Upozornění pro čtenáře

Situace v IT se mění překotně rychle, a původní cíl práce (tedy v podstatě referenční příručka) ztratil smysl, příruček různé kvality se rychle objevilo nepřeberné množství. Vzhledem k velké časové prodlevě od zadání této práce jsem vše pojal jinak, nemá cenu opakovat informace z manuálů.

Tato práce si proto klade za cíl kritický pohled na Firefox a Thunderbird. Výsledek nemá být a není reklamní materiál, na druhou stranu však také nemá působit negativisticky, použil bych nejspíš termín objektivní propagace. Protože produkty Mozilla jsou alternativy, cílem mého snažení je pokud možno co nejvíc zdůraznit možné problémy, na které nováček může narazit a poradit mu s řešením, a tím získat spokojeného uživatele. Cílem této práce také není tlumočení reklamních sloganů; naopak kriticky hodnotím celou reklamní kampaň zejména na Firefox, zkoumám, zda skutečně uživateli říká pravdu, nebo jde jen o prázdné fráze.

Nakonec si dovoluji čtenáři předložit svůj částečně subjektivní pohled na alternativy. Popisuji jejich vlastnosti z jiného úhlu pohledu, než oficiální propagace. Následující text má umožnit čtenáři, vytvořit si na alternativy vlastní názor, bez ohledu na reklamní tlaky a momentální módní trendy.

Uživatelé jsou jedineční, proto ani výsledek není a nemůže být stoprocentně objektivní a jednoznačný. Mohu uživateli pouze ukázat cestu, jít však musí sám.

3 Postavení alternativ v současnosti

Alternativní software v současnosti hýbe světem. Jaké jsou příčiny tohoto fenoménu, jeho masivního nástupu v posledních letech, a jaká je reakce konkurence? Pojdme si prvně ve zkratce vysvětlit, co to vlastně alternativní software je.

3.1 Co je alternativní software?

Předně je nutné si uvědomit, že alternativy jako takové nemohou existovat v plně konkurenčním prostředí – pak bychom mluvili prostě o konkurenčních produktech. Alternativy vznikají všude tam, kde je konkurenční prostředí nějakým způsobem narušeno, typicky existencí monopolu. Velmi dobrým příkladem alternativy jsou alternativní paliva a zdroje energie (byť o jejich efektivitě se můžeme dohadovat, stejně jako v případě alternativ softwarových), v České Republice alternativní poskytovatelé internetu pomocí bezdrátové technologie, a právě alternativní software.

Ona alternativnost plyne právě ze stavu konkurenčního prostředí; drtivá většina trhu je obsazena komerčními výrobci softwaru (typicky Microsoft, ale například i Adobe, Symantec, a další). Tyto společnosti fungují jako každý jiný komerční subjekt, jejich cílem je maximalizovat zisk a penetraci trhu. Za tímto účelem vyrábějí produkty, které můžeme označit za masové. Toto neznamena, že by byly nutně špatné, naopak mohou být, a často jsou, lídry trhu, a těžko hledají konkurenci. Masové produkty prostě mají při všech kvalitách také nevýhody, byť třeba pro mnoho uživatelů pouze subjektivní.

Uživatelé jsou totiž lidé, a jako takoví mají různé potřeby, zvyky, preference. Nabízené masové řešení jim tedy nemusí vyhovovat. Ať už z důvodu špatné ergonomie, chybovosti,

nedostatku funkcí, relativně vysoké ceny, nebo prostě z důvodu přístupu k životu. A právě pro tyto uživatele existují alternativy.

Zásadním problémem pro mnoho uživatelů je cena. V případě internetového prohlížeče nebo e-mailového klienta není rozhodující skutečná cena, pohybující se dnes poměrně nízko, v řádu stovek, maximálně tisíců Kč. Dobrým důvodem k alternativě je již prostý fakt, že bývá zdarma. Na této výhodě staví zejména kancelářský balík OpenOffice.org, který je sice vždy o krok pozadu za konkurenčními Microsoft Office, ale spoustě uživatelů stačí, a nulová cena je rozhodujícím argumentem.

Z hlediska psychologie trhu je velmi zajímavá skupina uživatelů, kteří jsou alternativní už ze zásady. Toto rozhodování není příliš racionální, ale lze jej logicky odůvodnit. Typicky tato skupina uživatelů vždy prosazuje alternativní software, a to i v případě, že jeho komerční protějšek je k dostání také zdarma, a dokonce je i objektivně lepší. Mezi takovými uživateli je vysoké procento velmi pokročilých a expertů, a právě z nich se také rekrutují členové uživatelských komunit, které jsou hnacím motorem pokroku alternativního software.

3.2 Cílové skupiny uživatelů alternativ

Z předchozího textu by se mohlo zdát, že alternativní software je určen pouze pokročilým uživatelům, kteří softwaru rozumějí a přesně vědí, co chtějí. Toto však platí jen zčásti.

Pokud si domácí uživatel koupí počítač s předinstalovaným operačním systémem, zřejmě ho nějaké alternativy vůbec nebudou trápit, s největší pravděpodobností ani o žádných neví, a dokud se o nich někde nedoče, nebo mu je někdo nenainstaluje, ani vědět nebude. Problémem zde tedy není ani tak nechut' uživatelů jít do alternativního softwaru, jako spíše neinformovanost.

Na naprosto opačné straně barikády stojí velké jednotky, jako například pošty, banky, školy, různé úřady, které využívají mnoho počítačů. Zde se mohou velmi výrazně projevit finanční úspory,

pokud dojde k nahrazení komerčního softwaru nějakou freewarovou alternativou. První vlaštovky v tomto směru již existují v západní Evropě, kde byl nasazen operační systém Linux (typický představitel alternativního softwaru) například německým Ministerstvem práce [1], a trend bude zřejmě pokračovat, ačkoli některé případové studie tvrdí, že jednorázové úspory při pořízení časem mohou dohnat vyšší náklady na provoz². Zkušenosti z nasazení alternativ prozatím nejsou velké, projevují se jak výhody, tak nevýhody, a je těžké odhadnout situaci za pět či deset let.

Třetí skupinou jsou pokročilí uživatelé, kteří však jsou v otázce výběru softwaru velmi samostatní, a hlavně informovaní, takže v jejich případě je osvěta prakticky zbytečná.

3.3 Rozšíření alternativního softwaru

Penetrace alternativ nepřináší nic překvapivého, de facto kopíruje výše uvedené rozvržení do tří skupin, přičemž velmi záleží na konkrétním produktu a také na sledované skupině uživatelů. Celkové rozšíření se také liší podle geografické polohy – alternativy jsou výrazně oblíbenější například v Evropské unii (některé průzkumy přisuzují Firefoxu téměř třetinu trhu, ve Finsku dokonce téměř polovinu [2]). Také u nás jsou alternativy oblíbenější, dle průzkumu Gemius SA [3] má Firefox aktuálně asi 28% českých uživatelů, zatímco Internet Explorer pouze něco přes 67%.

Jednoznačně nejrozšířenější alternativou je v současnosti webový prohlížeč Firefox, o kterém také tato práce pojednává. Jeho rozšíření vytrvale stoupá, a dnes se počítá již na desítky procent. Zatímco celkový podíl na trhu se pohybuje mezi desetinou a čtvrtinou (aktuální průzkum [4] Net Applications přisuzuje Internet Exploreru již necelých 75%, alternativy tedy mají globálně celou čtvrtinu), mezi pokročilými uživateli je to již polovina i více, jak

² tyto studie ovšem často sponzorují firmy jako je například Microsoft, takže jejich vypovídací hodnota je přinejmenším diskutabilní [34]

dokazuje i průzkum [5], který jsem provedl mezi uživateli diskusního fóra pctuning.cz, tedy převážně pokročilými uživateli. Otázkou je, zda se tento stav ještě dá pokládat za alternativu, nebo již za normální konkurenční boj. Bylo by bláhové se domnívat, že souboj Firefoxu a Internet Exploreru je nerovný boj Davida s Goliášem; produkty Mozilla, čili také Firefox a Thunderbird, mají na své straně zásadního sponzora, kterým není nikdo menší než Google, velmi štědře podporující [6] všechny možné alternativy a open-source aktivity.

Druhý nejznámější alternativní software, operační systém Linux, je rozšířen výrazně méně, o ostatních alternativách ani nemluvě, jedná se zde pouze o zlomky, maximálně jednotky procent, a to platí i v ČR³ (s výjimkou serverů, kde je situace markantně odlišná, ovšem to je mimo rámec této práce).

Třetí významná alternativa, kancelářský balík OpenOffice.org, v současné době zkouší svou nulovou cenou dobývat domácnosti a kanceláře, ale Microsoft reagoval výrazným zlevněním [7] Office 2007, takže OpenOffice.org se prosazuje jen velmi pomalu [8].

3.4 Alternativy v budoucnu

Je velmi těžké odhadnout vývoj alternativního softwaru v budoucnu. Ještě před nějakými šesti lety téměř neexistoval, dnes se s ním musí počítat. Samozřejmě vzhledem k jeho povaze bude určitě dál existovat, a oslovovat stále další a další uživatele. A právě k tomu slouží i tato práce; jako odrazový můstek pro začátečníky, pro jejich základní orientaci, zbavit je strachu z nového a nevyzkoušeného, a pokud budou chtít víc, ukázat cestu dál.

³ podíl Linuxu na českém internetu dokonce stagnuje – kolem 0,5% [39]

4 Mozilla

4.1 Historie projektu Mozilla

Abychom pochopili pozadí vzniku projektu Mozilla, je nutné krátce nastínit historii internetových prohlížečů.

Po prvních pokusech ještě v období MS-DOSu se objevil první opravdu použitelný browser NCSA Mosaic, který byl uvolněn v roce 1993. Část jeho vývojářů postupně NCSA opouští a zakládá společnost Netscape Communications, která vypouští v roce 1994 konkurenční produkt, Netscape Navigator. V roce 1995 se objevuje Microsoft Internet Explorer, a vývoj Mosaicu je záhy ukončen. Internet Explorer byl původně založen koupením, modifikací a přejmenováním [9] produktu Spyglass Mosaic (jmenovce NCSA Mosaicu, který měl koupenou licenci, nakonec však nevyužíval zdrojové kódy od NCSA), a teprve verze 4 s ním nemá vůbec nic společného. Souboj Internet Exploreru a Netscape nakonec vyhrává IE, zejména díky integraci v systému Windows, a stává se velmi rychle nejrozšířenějším prohlížečem [10].

Mozilla byla původně pouze maskot společnosti Netscape Communications; slovo vzniklo spojením „Mosaic killer“ (tedy projektu zaměřenému proti Mosaicu), a filmové příšery Godzilla. Interně byly takto nazvány i vývojové verze Netscape Navigatoru.

Postupem času vznikl projekt Mozilla, který sloužil pro pokusy programátorů Netscape, a jejím dílem byl v roce 1998 stejnojmenný prohlížeč Mozilla Suite (jednalo se o balík programů, kromě webového prohlížeče obsahoval i e-mailového klienta). Mozilla byla založena na zdrojových kódech Netscape Navigatoru, které byly uvolněny pod open-source licencí.

Když se však ukázalo, že Netscape Navigator není schopen konkurovat Internet Exploreru, došlo v roce 2003 k založení neziskové organizace Mozilla Foundation, která měla za úkol

pokračovat v projektu Mozilla. Zatímco vývoj prohlížeče Mozilla pomalu pokračoval dále, objevily se další produkty. Odstraněním e-mailového klienta z Mozilly vznikl v roce 2002 prohlížeč Phoenix [11], který kvůli problémům s copyrightem⁴ byl přejmenován nejdříve na Firebird⁵, a nakonec v roce 2004 na Firefox. Funkci e-mailového klienta převzal samostatný projekt Thunderbird (původně Minotaur).

Samotný Netscape nakonec kvůli nekonkurenceschopnosti zastavuje vývoj svého Netscape Navigatoru, a počínaje šestou verzí jej staví na základě Mozilly [12].

V roce 2005 došlo k založení dceřiné společnosti Mozilla Corporation, která má zastřešovat vývoj všech produktů Mozilla. Osmá a devátá verze Netscape Navigatoru jsou pouze upravený Firefox. Nakonec v roce 2008 vzniká Mozilla Messaging, jež se soustředí na e-mailového klienta Thunderbird. Původní projekt Mozilla Suite byl ukončen, ale myšlenka dále pokračuje jako projekt Mozilla Seamonkey.

Již od počátku projektu Mozilla se vše točilo kolem dvou hesel, Gecko a XUL. Gecko je kódový název pro motor programu (engine), zatímco XUL⁶ je značkovací jazyk, ve kterém je uživatelské rozhraní napsané. Na tomto místě Gecko zmiňuji z jednoho prostého důvodu, je na něm postavena nejen Mozilla, Firefox, ale i Netscape 6 a 7, a také první verze Thunderbirdu. Pozdější verze Netscape Navigatoru a jsou samozřejmě také Gecko-based, ale jejich základem je rovnou Firefox s několika rozšířeními. Není bez zajímavosti, že Gecko pohání také některé další programy mimo Mozillu, například další webové prohlížeče Flock či Camino, a dokonce i programy sloužící k jiným účelům, jako editory, kalendáře nebo plánovače.

⁴ spor o ochrannou známku s Phoenix Technologies, výrobcem BIOS [37]

⁵ spor s tvůrci databázového serveru Firebird [38]

⁶ XUL = XML User Interface Language. Jeho jedinou kompletní implementací je právě Gecko

4.2 Mozilla Firefox

Firefox je browser, který původně vznikl z projektu Mozilla, a to oddělením e-mailového klienta a soustředěním se pouze na funkce prohlížeče.

Původním cílem projektu bylo stvořit velmi rychlý prohlížeč bez kvanta zbytečných funkcí. Teprve později se zjistilo, že uživatelé si prohlížeč oblíbili, a vypuštěné funkce jim chybí. Firefox nakonec objevil optimální cestu – samotný prohlížeč obsahuje pouze základní funkce, ale je možné si libovolné další funkce přidat pomocí tzv. addons⁷. V této době také Firefox vykrytalizoval jako nejslibnější konkurent do té doby absolutního vládce, Internet Exploreru, a vrátil se paradoxně k prapůvodnímu účelu projektu Mozilla, Mosaic killeru; Internet Explorer se totiž dá považovat za pokračovatele Mosaicu.

V současné době Firefox existuje ve druhé verzi, již s několika bezpečnostními aktualizacemi. Na cestě je třetí verze, která slibuje inovace, ovšem vzhledem k její nedokončenosti zde budu stavět výhradně na verzi 2, bez ohledu na subverze (tam rozdíl není).

4.3 Mozilla Thunderbird

Zatímco Firefox si velmi rychle získával oblibu, starší projekt Mozilla lehce zastínil. V roce 2003 tým Mozilla oznámil [13], že místo „velké“ Mozilly se soustřeďuje právě na Firefox. Protože fakticky jediným funkčním rozdílem mezi Firefoxem a Mozillou byla absence e-mailového klienta ve Firefoxu, vznikl v roce 2004 samostatný e-mailový klient jménem Thunderbird.

Stejně jako Firefox, i Thunderbird v současné době je ve druhé verzi, a ta také bude tématem této práce, testovacími verzemi 3 či dokonce 4 se zabývat příliš nebudu.

⁷ addons se v češtině překládá jako doplňky

4.4 Další produkty Mozilla

4.4.1 Mozilla Suite a Seamonkey

Mozilla Suite byla prapůvodem všech ostatních produktů Mozilla, ale s raketovým nástupem Firefoxu její vývoj zpomalil a nakonec úplně zastavil, poslední verze je 1.7 z roku 2005. Vývojáři nicméně deklarovali další podporu případnému pokračování, a to se záhy objevilo pod jménem Seamonkey. Jedná se tedy opět o browser a e-mailový klient v jednom [14].

4.4.2 Mozilla Sunbird

Stejně jako komerční Microsoft Outlook obsahuje kalendář a plánovač, také Thunderbird podobnou funkčnost dostal v podobě rozšíření Lightning. Ukázalo se, že je úspěšné, a jeho stand-alone verze pod názvem Sunbird se záhy objevila.

4.4.3 Ostatní produkty

Mozilla se nesusoustřeďuje pouze na několik aplikací uvedených výše, ale má výrazně větší záběr. Kromě dalších klientských aplikací (browser Camino pro Mac Os-X nebo další browser Flock, což je v podstatě Firefox, speciálně upravený pro sociální komunitní sítě jako youtube.com, last.fm, Flickr.com, blogy nebo Google Picasa) se jedná o technologie (engine Gecko již byl zmíněn stejně jako jazyk XUL, dále programátory oblíbený bugtracker Bugzilla, nebo například XPInstall, popisující instalaci extensions).

5 Alternativy ve srovnání s konkurencí

Zatímco v úvodní kapitole jsem nastínil, co to vlastně alternativní software je, co vede uživatele k jeho používání, a jaké jsou přibližně cílové skupiny, a v předchozí kapitole jsem rozebral alternativy v podání Mozilly, nyní se podívejme na situaci panující na současném trhu internetových prohlížečů a e-mailových klientů, tedy segment, kterým se zabývá také tato práce.

Vzhledem k zaměření práce na Firefox a Thunderbird, a na uživatele-začátečníky, se soustředím na platformu Windows, a pouze okrajově na linuxové systémy. Důvod je jednoduchý; jednak Linux je systém určený pokročilejším uživatelům, a hlavně situace na linuxové platformě je odlišná, vzhledem k tomu, že linux je alternativní sám o sobě, a o monopolu některého produktu na něm nelze příliš hovořit.

Typickým cílem této práce tedy je uživatel-začátečník, který umí základy Windows, základy Internet Exploreru, a umí používat e-mail. Právě zde má Firefox i Thunderbird největší šanci zaujmout potenciální uživatele.

Je však třeba si znovu uvědomit, že alternativa neznamena automaticky výhru, naopak může být zdrojem problémů. Jaké jsou tedy pro a proti Firefoxu a Thunderbirdu ve srovnání s konkurencí?

5.1 Výhody alternativ

5.1.1 Mozilla Firefox

Webový prohlížeč Firefox jako jediný alternativní software vsadil na agresivní reklamu⁸ a image „toho hodného a lepšího, který nahradí mizerný a horší Internet Explorer“. Za tímto účelem

⁸ za tímto účelem mimo jiné vznikla iniciativa SpreadFirefox

komunita fanoušků Firefoxu vytvořila div ne hrdinský mýtus o prohlížeči-spasiteli, který je lékem na všechny neduhy Internet Exploreru a ve všem jej hravě předčí. Tento recept zafungoval překvapivě dobře, a nástup Firefoxu byl doslova raketový. Prapočátek této situace je nutné hledat v době, kdy Firefox (tehdy ještě Phoenix) vznikl.

Nacházíme se v roce 2004, Internet Explorer ovládá 95% trhu [15], a konkurence pouze paběrkuje; Netscape Navigator je zastaralá záležitost a Mozilla Suite příliš odlišný a alternativní projekt, oblíbený zejména mezi linuxáky. Internet Explorer existuje v šesté verzi (prozatím bez SP2), ale skutečných změn proti starším verzím nedoznal; grafické rozhraní se prakticky nezměnilo, uživatelské funkce zůstávají víceméně stejné, jednotlivé verze přinášejí pouze drobné změny v renderování a podpoře standardů (byť to Microsoft stejně dělal po svém a na doporučení W3C se příliš neohlížel; postupnou snahou o zpětnou kompatibilitu pak vznikl quirk mód [16]).

V této situaci působil objevivší se projekt Phoenix jako zjevení. Byl jiný než Internet Explorer, ale již se netvářil jako program pro experty a zkušené uživatele (tam vládl a dodnes vládne prohlížeč Opera, tehdy navíc placený), ale jako alternativa pro všechny včetně začátečníků, nabízel rozumné argumenty pro instalaci, zajímavé nové funkce, kterými Internet Explorer neoplýval. Phoenix, a následně Firebird a Firefox, lze skutečně považovat za prohlížeč nové generace. Čím tedy nový prohlížeč tehdy tak uhranul své budoucí uživatele?

Pojďme se podívat na základní kameny jeho úspěchu.

5.1.1.1 Prohlížení v panelech

Firefox překvapivě nebyl první⁹ prohlížeč, který tuto funkci nabídl; ovšem byl prvním, kdo ji prezentoval uživatelům, a zasloužil se o její prosazení. Internet Explorer panely nepodporoval (pouze pomocí rozšíření třetí strany, jako byly MyIE2 (později Maxthon), nebo Avantbrowser; zde se ovšem jednalo o nadstavby renderovacího jádra IE (Trident), ne modifikaci či doplněk jeho GUI, v podstatě to jsou jiné aplikace). Panely (v angličtině se používá termín *tabbed-browsing*) znamenají skutečně výrazně komfortnější práci s prohlížečem. Všechny panely se nachází v jednom okně, zásadně se zvyšuje přehlednost, a tím pádem rychlost práce. Dnes je tato funkce běžná, je implementována i v Internet Exploreru 7. Zásluha na rozšíření však patří Firefoxu.

5.1.1.2 Blokování vyskakovacích oken

Stejně jako panely je tato funkce velmi zásadní inovací. V době Internet Exploreru 6 se velmi rozmohla praxe vyskakovacích oken s reklamou, a bylo velmi obtížné se bránit; zkušený uživatel si nainstaloval nějakou aplikaci třetí strany¹⁰, a nezkušený uživatel trpěl, protože žádnou neznal; o možnosti blokování reklam nemluvě. Firefox se stal původcem zlomu, s trochou nadsázky se dá konstatovat, že pobyt na internetu se díky této funkci jaksi zcivilizoval. Microsoft reagoval velmi rychle, a blokování vyskakovacích oken implementoval v Service Packu 2 pro Windows XP, tedy v létě 2004, velmi záhy po startu Firefoxu.

5.1.1.3 Bezpečnost

Internet Explorer 6, jakkoli ošetřený bezpečnostními záplatami, si získal pověst programu, děravého jak řešeto. Důvody

⁹ Firefox zdědil tuto funkci z Mozilly, ještě dříve ji představila Opera, jako jeden z prvních skutečných prohlížečů překvapivě nadstavba IE jménem NetCaptor již v roce 1997

¹⁰ například AdMuncher

byly tři; špatné výchozí nastavení, které přístup malware¹¹ do systému nijak zvlášť neztěžovalo, dále prakticky monopolní rozšíření umožnilo programátorům malware soustředit se právě na IE, a teprve pak skutečné chyby, které jsou v každém programu, ale IE jich obsahoval zpočátku opravdu příliš. Zkušený uživatel vhodným nastavením IE riziko razantně snížil, ovšem opět byl bit běžný neznalý uživatel.

Firefox vstoupil i do oblasti bezpečnosti velmi razantně. Příčiny úspěchu byly dvě; jednak nepodpora ActiveX¹², které využívala velká část zejména komplexnějšího malwaru. Druhá příčina byla jednoduchá, pro zatím nerozšířený prohlížeč neexistovaly známé techniky infiltrace. Role otevřeného zdrojového kódu je diskutabilní; umožňuje sice velmi rychle reagovat na případné nedostatky, ale ještě dnes Firefox obsahuje relativně mnoho neopravených bezpečnostních nedostatků. To celé je však ve srovnání s Internet Explorerem kolem roku 2004 pouze drobný detail, a i přes jeho mohutné zlepšení je dnes Firefox, co se týče bezpečnosti, stále lepší než Internet Explorer [17] [18].

Firefox se tedy o zlepšení bezpečnosti zasloužil velmi zásadně.

5.1.1.4 Rozšiřitelnost

Jak jsem již uvedl dříve, velmi významnou devizou Firefoxu je možnost rozšíření o nespočet dalších funkcí. Již holá verze bez jakýchkoli rozšíření byla ve své době funkčně bohatší než Internet Explorer 6, a na rozdíl od IE je instalace rozšiřujících funkcí velmi jednoduchá a relativně bezpečná.

¹¹ malware = malicious software, tj. škodlivý obsah jako viry, adware atd.

¹² ActiveX je proprietární technologie založená na COM modelu, kterou podporuje pouze Internet Explorer. Jsou na ní postaveny některé pluginy a umožňuje také spouštění složitějších aplikací z webových stránek (například Windows Update v systémech starších než Windows Vista – proto v těchto systémech nelze používat WU jinak, než s Internet Explorerem)

Zatímco Internet Explorer umožňuje instalaci rozšiřujících funkcí ve formě pluginů, toto řešení není příliš šťastné. IE v pluginech totiž nemá systém, není možné sledovat aktualizace, z jednoho místa vše efektivně spravovat.

Firefox funguje jinak. Drtivá většina rozšíření (jsou jich stovky) je shromážděna na jednom webu, kde si je uživatel může prohlédnout, přečíst komentáře ostatních uživatelů, a jednoduše stáhnout a nainstalovat. Samotný prohlížeč umožňuje díky tomuto systému velmi snadno kontrolovat aktualizace, pomocí několika kliků myši instalovat nové verze, a uživatel tímto není nijak obtěžován. Výhodou centralizace rozšíření je také jistota, že rozšíření na webu jsou bezpečné a ověřené. Uživatel tedy má možnost velmi rychle zjistit, zda existuje rozšíření, které by vyhovovalo zrovna jeho potřebám. Více o rozšířeních v další kapitole a praktické části.

5.1.1.5 Podpora standardů

Uvedení Firefoxu znamenalo přelom také v pojetí webdesignu a zvýšení povědomí uživatelů o webu jako takovém. Marketing Firefoxu totiž mimo jiné zdůrazňoval, že Firefox zobrazuje webové stránky správně, podle standardů. Je známým faktem, že IE6 je ke standardům velmi benevolentní, zejména kvůli vlastnímu box modelu, a teprve novější verze ukazují opačný trend, zejména chystaný¹³ IE8 v tomto vypadá nadějně.

Nicméně Firefox důležitost standardů vyzdvihl již v době svého uvedení. Vzhledem k tomu, že většina webů byla „optimalizována pro IE5 a IE6“ (ve skutečnosti se nejednalo o optimalizaci ale o lenost autora udělat web pořádně), tvůrci webů zareagovali velice rychle, a je opět zásluhou Firefoxu, že webdesign udělal obrat o 180 stupňů a dodržování standardů se stalo zásadou každého, kdo to myslel s webdesignem alespoň trochu vážně.

¹³ v době psaní této práce existoval IE8 pouze v první betaverzi

Firefox se stal velmi populárním také mezi webdesignery samotnými; jeho implementace Javascriptu a vývojové nástroje v něm integrované umožňovaly výrazně lepší programování, a Firefox z tohoto důvodu používá velká část webdesignerů při psaní skriptů, zejména díky rozšířením jako Web Developer nebo Firebug.

Skutečná podpora standardů v současném Firefoxu je výrazně lepší než v Internet Exploreru. Nicméně nelze hovořit o bezchybné podpoře; druhá verze Firefoxu korektně neprojde ani Acid2 testem, o Acid3 nemluvě¹⁴. Blížící se třetí verze má již Acid2 test bezchybně projít (stejně tak IE8), skóre v Acid3 testu je výrazně lepší než u Internet Exploreru. Bohužel ve srovnání se stoprocentní¹⁵ podporou v Opeře 9.5 a Safari to pořád ještě není ono [19].

Otázkou ovšem je, co vlastně je standard, a co považovat za referenční vzorek, podle kterého srovnávat. Všeobecně se za test správné podpory CSS považuje Acid test (v současné době tedy hlavně Acid2 a Acid3), ale někteří webaři tento test zpochybňují s tím, že samotný test není validní [20], takže projde-li jím prohlížeč, nelze automaticky považovat prohlížeč za vyhovující specifikacím, což potvrzují i tvůrci Acid2 testu [21].

Druhým problémem je, že existuje několik entit (sdružení, chcete-li), které se zabývají normalizací. Za hlavní je považováno konsorcium W3C, ovšem není samo; standardy se zabývá také ECMA, IETF, ISO, konsorcium Unicode nebo IANA. Zatím poslední aktivitou v tomto směru je WHATWG, zformované kvůli pomalému zavádění standardů do praxe konsorciem W3C [22]; členové této skupiny pak zpětně navrhují podobu standardů právě konsorciu W3C.

¹⁴ Acid2 testem ovšem neprojde ani IE7 [32]. První browser, splňující Acid2, byla testovací verze Safari v roce 2005, první „ostrý“ bylo také Safari (WebKit)

¹⁵ v době psaní této práce byly testovací verze Opery 9.5 (WinGogi) a Safari (WebKit) jediné prohlížeče, schopné dosáhnout v Acid3 testu plný počet 100 bodů. Je to však pouze jeden ze tří předpokladů pro splnění testu, zatím nebylo dosaženo zároveň žádané rychlosti a plynulosti zobrazení [33]

Nedostatečná rychlost normalizace vede k situaci, kdy nové prohlížeče zavádějí nové funkce, které ještě nejsou zdaleka standardizovány konsorciem W3C; to znamená na jednu stranu možnost využití zajímavých funkcí pro webdesignery, na druhou stranu roztržitost vývoje. Programátoři browserů totiž často zavádějí do praxe ještě neschválené standardy (drafts), jako například dnes HTML5, XHTML 2.0 nebo CSS level3.

5.1.1.6 Motivy vzhledu

Firefox zdůraznil, že uživatelé jsou lidé, a mají různý vkus. Změnu vzhledu umožňovaly již starší prohlížeče, ale teprve Firefox tuto operaci zásadně zjednodušil. Motivy vzhledu fungují na podobném principu jako rozšíření; jsou z většiny centralizované, jejich instalace je rychlá, a správa efektivní. Jeho úhlavní konkurent, Internet Explorer, toto neumožňoval a dodnes neumožňuje, Firefox je proto velmi vděčným prohlížečem pro uživatele, kteří si rádi přizpůsobují pracovní prostředí svému vkusu.

5.1.1.7 Podpora RSS

RSS jako takové nejsou úplně nová technologie¹⁶, ale Firefox byl prvním relativně rozšířeným prohlížečem, který RSS podporoval, a svým způsobem se také zasloužil o všeobecné povědomí a tím pádem rozšíření RSS. Technologie RSS je jednoduchá; jedná se o jakési zpravodajské kanály, umožňující sledovat dění na vybraných webových stránkách podporujících RSS, a uživatel tak je informován o novinkách, aniž by samotný web navštívil.

5.1.1.8 Multiplatformnost

Pro uživatele-záčiťečníka není příliš podstatné, že Firefox lze spustit kromě Windows i na unixových systémech a dalších platformách, avšak svůj smysl to má, středně pokročilí uživatelé

¹⁶ RSS byly představeny v roce 1999 týmem Netscape, zatímco majoritní prohlížeče jej začaly implementovat až v roce 2003 a později

občas mají tendence zkoušet nové věci včetně Linuxu, a v takovém případě rozhodně potěší, když najdou stejný prohlížeč, se všemi náležitostmi včetně doplňků, i na druhé platformě. Stejně jako otevřený zdrojový kód je však tato výhoda diskutabilní, má i své nevýhody podobně jako třeba Java, například vyšší náročnost na systémové zdroje [23].

5.1.1.9 Portabilita

Samotný Firefox se instaluje do systému podobně, jako každý jiný program. Kromě své složky s daty využívá také uživatelské profily. Několika úpravami však lze Firefox upravit tak, aby šel spouštět třeba z USB flashdisku (například oficiální projekt Portable Firefox [24]), což může být velmi užitečné pro uživatele, kteří používají pokaždé jiný počítač (typicky školní učebny), takto mohou mít svůj prohlížeč se všemi osobními daty (záložky, historie, nastavení) vždy při sobě. Internet Explorer tuto funkci neumožňuje, omezené možnosti importu a exportu dat se portabilitou rozhodně nazývat nedají.

5.1.1.10 Otevřený zdrojový kód

Teoreticky velkou výhodou je otevřený zdrojový kód Firefoxu (ale obecně také všech ostatních produktů Mozilla). Každý tedy může do kódu nahlédnout, zda se v něm nenachází nějaké bezpečnostní díry, skryté reklamy, či případný backdoor¹⁷. V praxi je však tato výhoda pro běžného uživatele k ničemu. Většina uživatelů vůbec neví, že tato možnost existuje, a zbytek zdrojovému kódu stejně nerozumí.

¹⁷ „zadní vrátka“ – autorem záměrně ponechaná bezpečnostní díra, umožňující vzdálený přístup bez vědomí uživatele; backdoor také často otevírá malware, typicky trojské koně, a umožňují tak stažení dalšího malwaru

5.1.2 Thunderbird

Zatímco Firefox si dovedl velmi rychle získat uživatelskou základnu, cesta Thunderbirdu tak jednoduchá nebyla. Důvod je jednoduchý; velká část uživatelů preferuje webové rozhraní e-mailu, které dnes díky technologii AJAX nabízí podobnou funkčnost jako skutečný e-mailový klient, takže zejména méně pokročilí uživatelé si s webmailem naprosto vystačí. Výhoda offline prohlížení e-mailů v dnešní době relativně rychlého a časově neomezeného internetu již také rychle ustupuje do pozadí.

Situace mezi e-mailovými programy velmi připomínala situaci mezi prohlížeči. Monopol měl Outlook Express, integrovaný do systému Windows. Tento klient měl taky dosti špatnou pověst, ale objektivně vzato se nejednalo až o tolik horší produkt, než jeho náhrada v podobě Thunderbirdu. Drtivá většina bezpečnostních problémů pramenila stejně jako u IE6 ze špatného výchozího nastavení, a hlavně většina uživatelů-začátečníků má ve zvyku otvírat vše, co přijde, e-mailový klient tedy nemůže za to, že si uživatel vlastnoručně a velmi ochotně zaviroval počítač.

Jak jsem již uvedl, poptávka po kvalitním e-mailovém klientu byla a je výrazně nižší než v případě webového prohlížeče, a také jeho specifické použití způsobilo nepříliš velké rozšíření Thunderbirdu. Ten tak zůstal alternativou se vším všudy, s ohledem na integrovaný Outlook Express ve Windows XP a nověji Windows Mail ve Windows Vista je jeho postavení i dnes spíše okrajové a používají jej hlavně vyznavači alternativ nebo ti, kdo nemohou z nějakého důvodu ani cítit Microsoft.

5.1.2.1 Antispamový filtr

Jednoznačně největším problémem e-mailové komunikace je nevyžádaná pošta, spam. Zatímco v dnešní době prakticky všechny významné freemailové i placené služby nabízí účinný integrovaný antispam, několik let zpátky byla situace ještě trochu odlišná, a tvůrci Thunderbirdu se pokusili nabídnout řešení s kvalitnějším antispamem než nabízely konkurenční produkty. Antispam

Thunderbirdu se učí, a po krátké době je schopen poměrně dobře určit, co spam je a co není.

Bohužel pro Thunderbird, dnešní integrované antispamové systémy na e-mailových serverech jsou poměrně dokonalé, a často nezbývá nic, co by Thunderbird ještě mohl filtrovat. V současné době tedy tato teoreticky zajímavá výhoda příliš velkou váhu nemá.

5.1.2.2 Rozšiřitelnost

Podobně jako Firefox, také Thunderbird lze pomocí rozšíření naučit nové funkce; princip je naprosto identický. Na rozdíl od Firefoxu však e-mailový klient má řádově méně potenciálních chybějících funkcí, proto ani rozšíření neexistuje tolik, jako pro Firefox.

5.1.2.3 Výhody společné s Firefoxem

Podobně jako Firefox, také Thunderbird nabízí otevřený zdrojový kód, portabilitu, multiplatformnost, teoreticky větší bezpečnost, podporu standardů a podporu motivů vzhledu.

Stejně jako Firefox, také Thunderbird nabízí kompletní lokalizaci jak samotného programu, tak většiny doplňků. Díky těsné spolupráci s komunitou navíc probíhá lokalizace velmi rychle.

5.2 Nevýhody alternativ

Zatímco alternativy by měly nabízet něco navíc oproti komerčním produktům, mají vždy nějaké nevýhody. Tyto nevýhody jsou zásadně zmírněny jednoduchým faktem; jak Firefox, tak Thunderbird jsou programy, určené na konkrétní druh práce (zejména tedy prohlížení stránek, čtení e-mailů), a jejich funkční rámec tedy je bezproblémové fungování a případné bonusové funkce navíc.

Co se týče Firefoxu, z funkční stránky mu nelze v zásadě vytknout nic, svoji práci dělá velmi dobře, problém je postaven opačně. V době kdy se objevil, byla většina webových stránek

„optimalizována pro Internet Explorer“, což ve skutečnosti znamenalo „špatně naprogramováno, ale IE to dovedl zobrazit“. Tyto weby ve Firefoxu i v ostatních alternativách tvrdě narazily, a uživatelé měli obavy z jejich používání. Naštěstí reakce webmasterů byla velmi rychlá, a také tvůrci webových editorů šli do sebe. Populární weby začátečnicků generované v MS Wordu se staly raritou, a poslední verze Frontpage 2003 a jeho nástupci¹⁸, a také konkurence v podobě Macromedia Dreamweaver již dbají na dodržování standardů [25]. Zajímavostí je, že těmto programům konkuruje editor NVU, sám založený na jádře Gecko, jeho poslední verze dokonce přímo na Firefoxu; NVU od počátku své existence zdůrazňoval dodržování standardů.

V současnosti je problémů se zobrazováním webů minimum, webdesigneři si již zvykli programovat nikoli tak, aby to prostě fungovalo, ale aby to bylo syntakticky správně, a v důsledku toho to vše fungovalo. Nebezpečí špatně zobrazeného webu stále existuje – jako teoretický strašák a argument zatvrzelých odpůrců alternativ. Ve skutečnosti je takovýchto webů jako šafránu. Oficiální zdroje hlásí problém s internetbankingem Komerční banky a Wiener Sparkasse [26], nicméně tato informace je zastaralá a dnes již problém s bankami není. Podobné případy však lze řešit rozšířením IE Tab nebo prostě spuštěním Internet Exploreru.

Ani jeden ze současných prohlížečů ve skutečnosti nelze považovat za referenční (takovým je snad jen program Amaya z dílny W3C, ovšem to je v podstatě technologické demo a také nástroj pro tvorbu webů, nepoužitelný pro běžné surfování, navíc konkurence prezentuje nové standardy rychleji¹⁹ než samotné W3C). Každý prohlížeč interpretuje zdrojový kód po svém, a podstatné je, že prvky

¹⁸ Frontpage 2003 byl posledním z řady Frontpage, následující produkty již nesou názvy Microsoft Expression Web a Microsoft Sharepoint Designer

¹⁹ v době psaní textu předvedly firmy Opera a Safari testovací verze prohlížečů s výbornou podporou CSS3 (100 bodů v Acid3 testu, byť ještě zbývá dosáhnout správné rychlosti a plynulosti), Amaya neprojde ani Acid2 test

webových stránek jsou přibližně správně zobrazeny; řešit pixelové rozdíly opravdu nemá smysl, box model Internet Exploreru už je minulostí. Z tohoto hlediska je Firefox (ale i další alternativní prohlížeče Opera a Safari) dnes naprosto vyhovující, nevýhoda možného špatného zobrazení nějakého webu je dnes již naprosto minimální.

Ještě užší mantinely fungování má Thunderbird. Jeho cílem je správně přijímat a odesílat e-maily. Stejně jako na webu zde existují také dané standardy, Thunderbird je mírně pozadu pouze v podpoře proprietálních protokolů typu Extended MAPI²⁰, což ovšem neumí ani Outlook Express. Problémem může být čeština, ale to je také pouze otázkou správného nastavení. Dá se říci, že Thunderbird ani Firefox opravdu vážné nevýhody nemají.

Velmi diskutovaným problémem produktů, založených na Gecko a XUL, je poměrně vysoká paměťová náročnost. Toto mnoho kritiků považuje za hlavní důvod, proč tyto produkty nepoužívat. Naštěstí současné verze produktů Mozilla jsou v tomto ohledu již vcelku dobré, povedlo se opravit memory leaky²¹, a budoucí verze zejména Firefoxu slibují ještě rychlejší chod při ještě menších paměťových nárocích. Navíc v době, kdy 2GB paměti jsou standard a stojí kolem 700Kč, je mírně vyšší využití paměti vcelku irelevantní.

Zejména Firefox, podpořený silnou komunitou, si časem vybudoval výborné renomé, bohužel však o něm také koluje mnoho mýtů a polopравd, šířených fanatičtější částí komunity. Vynikajícím a objektivním zdrojem je web FirefoxMyths [27].

²⁰ proprietální protokol Microsoftu, využitý např. Outlookem a Exchange

²¹ memory leak = chyba v programu, vedoucí k postupnému obsazování volné operační paměti

5.3 Alternativy v současnosti

Firefox a Thunderbird byly velmi inovativní produkty v době, kdy vznikly, tedy přibližně 4 až 5 let zpátky. Jak však jejich vlastnosti obstojí dnes?

5.3.1 Situace mezi prohlížeči

Vydání Firefoxu Microsoft zaskočilo. Ukázalo se totiž, že Firefox dokáže být více než důstojným soupeřem pro Internet Explorer 6, a stal se velmi oblíbeným zejména mezi pokročilými uživateli. Microsoft musel reagovat rychle, ale nová (sedmá) verze Internet Exploreru se objevila až roku 2006, tedy několik let po vydání Firefoxu. Ten si mezitím udržoval technologický náskok a pomalu ale jistě zvyšoval svou popularitu mezi uživateli.

Souboje na trhu využil třetí vzadu, prohlížeč Opera. Zatímco Firefox byl od počátku tvořen jako produkt pro co nejširší masu uživatelů, Opera vždy byla mířena pouze na pokročilé uživatele, kteří přesně vědí, co chtějí, a byla pionýrem technického pokroku (stála u zrodu CSS a jako první nabídla tabbed-browsing). Rozšíření Opery nikdy nebylo příliš velké, v absolutních číslech maximálně několik procent; to bylo zapříčiněno také faktem, že Opera nebyla zdarma, ale bylo možné si ji buďto koupit, nebo používat jako adware, tedy se zobrazeným reklamním bannerem.

Jednalo se však o velmi vyspělý produkt, distribuovaný jako Suite, tedy vše v jednom. Zatímco Microsoft koncem roku 2005 teprve uvolňoval betaverzi IE7, Opera nejdříve nabídla zajímavou akci na nákup prohlížeče, a nakonec byla verze 8.5 uvolněna zdarma. Toto velmi zamíchalo postavením Firefoxu mezi pokročilými uživateli. Firefox nabitý rozšiřujícími funkcemi se totiž dostal právě na území, kde prozatím vládla Opera; najednou uživatelé začali zjišťovat, že Opera je velmi vyrovnaným soupeřem Firefoxu, plnému všemožných rozšíření; o holém Firefoxu bez rozšiřujících funkcí, a prozatím pouze betaverzi IE7 ani nemluvě. Díky souboji Firefoxu a Internet Exploreru se tak výrazně zvýšil zájem uživatelů

o problematiku prohlížečů, a paradoxně to zapříčinilo mimo jiné také zvýšený zájem právě o Operu; byť její skutečný podíl se příliš nezvýšil, začalo se s ní počítat.

Koncem roku 2006 tedy byli na trhu tři hráči. Nový IE7, druhá verze Firefoxu, a Opera 9. IE7 se funkčně víceméně dotáhl na Firefox, ovšem ten stále nabízí svůj ohromný repozitář rozšíření. Z posledních sil bojoval ještě Netscape, nicméně poslední verze 8 a 9 byly pouze Firefox s několika integrovanými rozšířeními a změněným motivem vzhledu. O vstup na platformu PC se pokusil také macovský prohlížeč Safari, ale nepovedlo se tak, jak by si Apple představoval, patrného rozšíření dosáhl pouze v tradičně Applu nakloněné Americe a další expanze jde jen velmi ztuhá.

Rok 2007 příliš nového nepřinesl, všichni tři hráči pracovali na nových verzích, které by se měly objevit v průběhu roku 2008.

Internet Explorer 8 je momentálně dostupný jako betaverze, a vypadá jako druhá generace IE7. Došlo k přidání nových funkcí, kterými byl Firefox místy předstižen. Odpověď v podobě třetí verze Firefoxu zatím existuje pouze jako testovací buildy, a existuje už i alfa verze Firefoxu 4. Dá se tedy očekávat druhé kolo souboje Firefoxu a Internet Exploreru, zatímco nejbližší k dokončení má opět třetí vzadu, Opera 9.5, která si prozatím uzurpuje také titul nejrychlejšího prohlížeče [23]. Rozšíření ostatních konkurence, zejména Safari, je v Evropě prakticky bezvýznamné; Apple se víc daří na americkém trhu.

5.3.2 Potenciál Firefoxu dnes

Z předchozí kapitoly již je znát, že Firefox dnes nepředstavuje lepší alternativu k Internet Exploreru, ale na trhu prohlížečů panuje naprosto normální konkurenční boj. V době, kdy byl Firefox vypuštěn, působil inovativně, ale dnes již byl konkurencí dotažen a v něčem předstižen. Z jeho kdysi velkého náskoku dnes zbylo málo. Ovšem stále má co nabídnout.

Když pomineme pro běžné uživatele nepodstatné věci jako otevřený kód nebo multiplatformnost, stále zůstává hlavní výhoda Firefoxu proti jeho konkurentům; tou je nespočet rozšíření, pomocí kterých lze Firefox naučit téměř cokoli, a také obrovská komunitní základna. Konkurence nic takového nenabízí, a už z principu věci ani nabízet nemůže, jedná se čistě o komunitní záležitost, zatímco konkurence jsou v podstatě uzavřené produkty, do kterých uživatelé příliš promluvit nemohou. Rozšíření zůstávají hlavní zbraní Firefoxu i proti budoucím produktům konkurence. Jakkoli mohou konkurenční produkty přidávat inovativní funkce, je poměrně jednoduché dát podobnou funkčnost i Firefoxu pomocí adekvátního rozšíření, aniž by se prohlížeč samotný jakkoli měnil; takto Firefox velmi flexibilně dohnal například funkce Speed Dial nebo synchronizace záložek přes internet, které zavedla Opera, nebo třeba náhledy všech panelů, novinka v IE7.

Výhodou do budoucna je i snadná modifikovatelnost stávajících rozšíření, pokud to bude nutné z důvodu změn v příštích verzích Firefoxu; databáze rozšíření tedy s novými verzemi rozhodně nepřijde o svou atraktivitu, spíše naopak.

5.3.3 Potenciál Thunderbirdu dnes

Thunderbird má dnes velmi těžkou pozici, zejména kvůli moderním AJAXovým²² webmailům. Také klienti integrovaní ve Windows (tedy Outlook Express ve starších Windows a Windows Mail ve Windows Vista) neutralizují jeden z papírových taháků Thunderbirdu, nulovou cenu. Jak jsme viděli v předchozích kapitolách, Thunderbird nemá podstatné nevýhody, ale dnes ani podstatné výhody.

V současnosti je proto Thunderbird atraktivní zejména pro uživatele, kteří chtějí alternativu, je spíše otázkou subjektivního

²² AJAX = technologie založená na Javascriptu, umožňující tvořit velmi funkčně rozsáhlé aktivní weby, bez nutnosti neustále znovunačítat aktuální stránku. Web založený na AJAXu může v podstatě imitovat běžnou desktopovou aplikaci

názoru, než skutečně objektivní úvahy; pokud jej srovnáme s Windows Mail, funkčně nenabízí nic navíc, a není jednoduché najít nějakou skutečnou výhodu. Pro některé uživatele může být zajímavý kvůli nějakému doplňku, ale takových bude nejspíš minimum. Thunderbird tak zůstává alternativou v tom pravém slova smyslu, a to jak na Windows, tak na Linuxu.

6 Doplňky

Dle mého názoru největším trumfem Firefoxu a Thunderbirdu v boji s konkurencí jsou doplňky²³. Zatímco samotné programy obsahují jen základní funkce, pomocí doplňků je možné je naučit prakticky neomezené množství dalších, a to zcela podle potřeb uživatele.

6.1 Centralizovaný systém doplňků

Konkurenční produkty, zde tedy zejména Internet Explorer, samozřejmě také umožňují rozšíření o další funkce, ovšem pouze jako jakousi nepodstatnou možnost navíc. Správa rozšíření, které jsou označeny jako pluginy²⁴, v těchto programech je špatně přístupná a omezuje se prakticky pouze na přehled nainstalovaných pluginů, možnost jejich zakázání, a odkaz na webovou stránku Microsoftu, kde je možné stáhnout nějaké další.

Zřetelně je vidět rozdíl mezi těmito dvěma koncepcemi; Internet Explorer, Outlook a další konkurenční programy nabízejí uživateli víceméně finální řešení, do kterého si v případě nejvyšší nouze může nainstalovat nějakou funkci navíc, ale rozhodně to není prioritou a uživateli to výrobce nijak neusnadňuje. Naopak u produktů Mozilla je tato funkčnost naprosto zásadní, uživatel má správu rozšíření maximálně zjednodušenou, a také automatické aktualizace s ní naprosto počítají.

Samotné zjednodušení správy doplňků by samo o sobě bylo k ničemu, kdyby nebylo co spravovat. V tomto případě zafungoval mechanismus open-source uživatelské komunity naprosto bezchybně. Výsledkem je totiž centralizovaná databáze doplňků, a

²³ používá se i původní anglický termín add-on

²⁴ plugin (nebo plug-in) se česky někdy překládá jako zásuvný modul

vyhledání konkrétního doplňku je pro uživatele otázkou několika kliknutí myši. V současné době již existují stovky a stovky doplňků pouze v hlavní databázi, nemluvě o nespočtu dalších doplňků, které jejich autoři nabízí na vlastním webu, bez součinnosti s Mozillou.

V čem tkví úspěch konceptu doplňků? Výhoda otevřeného zdrojového kódu zde totiž byla využita bezezbytku. Pro průměrného programátora není problém doprogramovat jakoukoli funkci, protože stejně jako samotné GUI²⁵ programů Mozilla jsou doplňky také psány v XUL, a rozhraní pro doplňky přímo vybízí uživatele-programátory, aby tvořili další doplňky. Toto je u konkurenčních produktů velmi problematické.

Doplňky jsou rozděleny na kategorie podle přínosu. Zdaleka nejpočetnější jsou rozšíření²⁶ (přidávají funkce), následují motivy vzhledu, moduly pro vyhledávání a slovníky.

Protože komplexní přehled doplňků by vydal na samostatnou publikaci, která by již v den svého vydání byla zastaralá, pokusím se pouze o doporučení několika doplňků, které jsou dle mého názoru pro potenciální uživatele zajímavé; nicméně každý uživatel má jiné potřeby, proto spíše nabízím pohled na možnosti, které se nabízejí.

O rozšířeních detailně pojednává praktická část této práce.

6.2 Popis nejzajímavějších rozšíření

6.2.1 Rozšíření pro Firefox

6.2.1.1 Adblock, Adblock Plus

Jak již napovídá název, Adblock slouží k efektivnímu blokování reklam. V konkurenčních produktech jsou možnosti blokování omezené. Internet Explorer vyžaduje instalaci programu

²⁵ GUI = graphical user interface, tedy grafické rozhraní programu

²⁶ často se používá původní termín extension

třetí strany, zatímco Opera umí blokovat již v základu, ovšem její možnosti jsou výrazně menší a méně komfortní.

Adblock Plus (mírně upravený původní Adblock) je dlouhodobě nejpopulárnějším²⁷ doplňkem pro Firefox vůbec.

6.2.1.2 All-in-one Sidebar

Prohlížeč Opera nabízí velmi praktický postranní panel, integrující většinu uživatelských funkcí. Toto rozšíření má za úkol přinést stejnou funkčnost i do Firefoxu. Je tedy vhodné zvláště pro uživatele, kteří přechází z Opery na Firefox.

6.2.1.3 Colorzilla

Colorzilla je určena především vývojářům a grafikům. Jedná se o praktické rozšíření, umožňující pomocí kapátka získat barvy z webových stránek, nabízí také paletu a lupu.

6.2.1.4 FlashGot

Rozšíření velmi zjednodušující stahování souborů z internetu. Vestavěný manažer stahování za moc nestojí, umožňuje prakticky jen sledovat stav stahování, ale o funkčním navazování přerušeného stahování nebo plánování si může uživatel nechat zdát, nebo použít některý manažer třetí strany (Download Accelerator, Flashget, Orbit Downloader, LeechGet a další). FlashGot nabízí rozhraní, pomocí kterého Firefox může s podporovaným manažerem komunikovat. Nejzajímavější funkcí je možnost dát stahované soubory do fronty a nastavit jejich stahování pomocí plánovače na později.

6.2.1.5 Forecastfox

Předpověď a aktuální stav počasí zpřístupňuje více rozšíření, a je pouze na uživateli, jaké mu vyhovuje nejvíce; každé rozšíření

²⁷ v době psaní textu již AdBlock Plus stáhlo přes 300000 uživatelů

funguje jinak, a Forecastfox není nejlepším, ale pouze jedním z mnoha.

6.2.1.6 IE Tab

Rozšíření, umožňující využít renderovací jádro Internet Exploreru, například pokud je nutné jej použít pro webové stránky špatně fungující ve Firefoxu.

6.2.1.7 Image Zoom

V případě, že potřebujete zvětšit obrázky na webových stránkách, je toto rozšíření to pravé pro vás. Intuitivně pomocí pravého tlačítka myši a kolečka můžete zvětšovat či zmenšovat až do omrzení.

6.2.1.8 Mouse Gestures

Myší gesta přinesl prohlížeč Opera, a s jejím relativním úspěchem se o ně začala zajímat i konkurence. V podstatě se jedná o podstatné zrychlení práce s prohlížečem, kdy místo klikání na ikony v panelu nástrojů uživatel různě kombinuje pohyb myši a stisk tlačítek; například podržení pravého tlačítka a klik levým znamená návrat o stránku zpět. Opět existuje více rozšíření, které přidávají tuto funkčnost do Firefoxu, osobně doporučuji rozšíření s názvem Mouse Gestures, ale je možné že jiným uživatelům více sednou jiné implementace.

6.2.1.9 Tab Mix Plus

Firefox podporuje prohlížení v panelech (tabbed browsing) již v základu, ale možnosti nastavení jsou mizivé. Proto existují rozšíření, jejichž cílem je umožnit uživateli velmi podrobné nastavení panelů. Dle mých zkušeností nejlépe funguje právě Tab Mix Plus.

6.2.1.10 User Agent Switcher

Někteří tvůrci webových stránek detekují typ prohlížeče²⁸, kterým uživatel na jejich web přijde, a podle toho povolují různé funkce, nebo dokonce vstup některých prohlížečů zakazují. Typickým příkladem jsou weby určené pouze pro Internet Explorer. Toto rozšíření umožňuje detekci ošálit, takže se Firefox tváří třeba jako Internet Explorer.

6.2.1.11 Web Developer

Jak již název napovídá, toto rozšíření je určeno webdesignerům, ovšem nejen jim. Jedná se o nástrojovou lištu (toolbar), nabízející přehršel funkcí. Běžnému uživateli-neprogramátorovi se mohou hodit velmi rychle přístupné funkce typu smazání cookies²⁹, zákazu zobrazení obrázků nebo změny velikosti okna.

6.2.2 Rozšíření pro Thunderbird

6.2.2.1 Contacts Sidebar

Taktéž funkce převzatá z Outlooku. Umožňuje zobrazit kontakty v samostatném panelu na okraji okna Thunderbirdu.

6.2.2.2 Lightning

Mnoho uživatelů Outlooku si zvyklo používat kalendář, a proto existuje i adekvátní funkce pro Thunderbird, kterou zajišťuje právě rozšíření Lightning.

²⁸ detekce probíhá přes HTTP regist user-agent, odtud název

²⁹ způsob uchování uživatelských dat nebo nastavení v systému, jedná se v podstatě o malý textový soubor, do kterého může web uložit informace

6.2.2.3 MinimizeToTray

Holý Thunderbird nenabízí možnost minimalizace do Oznamovací oblasti (notification area, známé spíše jako system tray), což je možné napravit tímto rozšířením.

6.2.2.4 Doplňky shodné pro Firefox i Thunderbird

Doplňky jsou koncipovány univerzálně, lze tedy jeden doplněk použít pro více produktů Mozilla. Jako příklad lze použít například Adblock Plus, Image Zoom nebo Mouse Gestures.

7 Jak přejít z jiného produktu

V uplynulých kapitolách jsem nastínil možnosti, výhody a nevýhody Firefoxu a Thunderbirdu. Přejod na nový program může působit jako krok do neznáma, ale ve skutečnosti v tom žádný zádrhel není. Samotný proces přechodu detailně popisuje praktická část, proto tato kapitola bude koncipována jako odpovědi na otázky, které by začínající uživatelé mohly zajímat.

7.1 Zachování osobních nastavení

Přenos záložek (Oblíbené položky, bookmarks) samozřejmě problém není, Firefox i Thunderbird umožňují importovat záložky nejen z produktů Microsoft, ale i dalších programů. Překážkou není ani adresář kontaktů.

Menší problém jsou osobní lišty, panely tlačítek a podobně, které již principiálně možné zachovat nelze. Vytvoření identických panelů však je velmi rychlé a intuitivní, je samozřejmě nutné věnovat pozornost doplňkům a také aplikacím třetí strany (Google toolbar apod.), které je třeba poté doinstalovat.

Větší problém je detailní nastavení samotných programů (proxy server, vytáčené připojení, nestandardní nastavení zabezpečení), které bohužel dost dobře přenést nejde; toto vše je nutné přenastavit ručně.

Názorné informace týkající se zachování dat nabízí praktická část této práce.

7.2 Odlišnosti v grafickém rozhraní programů

Produkty Mozilla jsou koncipovány také jako přímá náhrada produktů Microsoft, proto odlišnosti v grafickém rozhraní a jeho ovládání příliš nejsou. Jednotlivé ovládací prvky (tlačítka, adresní řádek, menu, rozvržení jednotlivých panelů) jsou umístěny stejně

nebo podobně, a ovládají se také stejně. Rozdílné jsou pouze některé klávesové zkratky, které však rychle přejdou do krve, nebo je lze předefinovat.

Problémem může být pouze přechod z Internet Exploreru verze 7 a novějších, kde došlo k na první pohled razantní změně v uživatelském rozhraní a překopání umístění některých prvků. Ve skutečnosti však toto je opět pouze otázkou zvyku. Navíc existují motivy vzhledu pro Firefox, díky kterým Firefox bude vypadat jako IE7. Na cestě je také třetí verze Firefoxu, která již ve výchozí podobě velmi připomíná IE7 [28].

Kancelářský balík Office 2007 zavedl novou koncepci ovládání jménem ribbon. Outlook 2007 zatím má starý způsob ovládání, podobný Office 2003, ovšem je pravděpodobné, že budoucí verze Outlooku také budou využívat ribbon, a případný přechod na jiné řešení by se tím mohl zkomplikovat. Z osobních zkušeností však vím, že přechod na ribbon je poměrně rychlý a intuitivní, problémy by mohl způsobit spíše starším a méně technicky nadaným uživatelům.

Grafické rozhraní Internet Exploreru 6 a starších a e-mailových klientů Outlook Express a Windows Mail žádný zádrhel neskrývá, a přechod by měl být naprosto hladký.

7.3 Uživatelské doplňky

Přirozeně není možné s přechodem importovat také uživatelské doplňky, jako různé pluginy (například přehrávače multimediálního obsahu) nebo toolbary (Google toolbar). Dnes však již toto není problém, v podstatě všechny tyto doplňky již počítají s alternativními programy, a samozřejmě podporují také Firefox a Thunderbird. V nejhorším případě je nutné patřičný doplněk znovu stáhnout a nainstalovat, a to buď jako samostatný instalátor, nebo jako rozšíření.

7.4 Koexistence s ostatními řešeními

Mnoho uživatelů se bojí, že s přechodem na jiný program přijde o ten starý. Toto v žádném případě neplatí! Naopak je možné používat více programů najednou naprosto nezávisle, a nakonec není ani nutné se rozhodnout pro jeden z nich, ale pro různé činnosti používat různé programy.

Firefox i Thunderbird, ale i Opera a další alternativy, se instalují do systému jako jakýkoli jiný program. V žádném případě nenahrazují jakýkoli existující program, tedy je možné dále beze změn využívat třeba Internet Explorer nebo Outlook Express či Windows Mail. Nehrozí ztráta osobních nastavení ani nic podobného.

Jedinou změnou může být asociace některých typů souborů, pokud uživatel chce; ve výchozím nastavení se změna nekoná, na změnu asociace se program vždy zeptá.

Markantní je situace na Linuxu, který s koexistencí více programů pro stejnou činnost vysloveně počítá, a dává uživateli na výběr. V případě Firefoxu a Thunderbirdu na Windows je situace obdobná.

7.5 Zachování e-mailů v Thunderbirdu

Stejně jako Outlook Express, také Thunderbird ve výchozím nastavení při stahování e-mailů pomocí POP3³⁰ protokolu neponechává e-maily na serveru. Je nutné při jeho konfiguraci dávat velký pozor, pokud je vhodné e-maily ponechat.

Pokud je to možné, velmi doporučuji místo POP3 používat protokol IMAP³¹, který funguje principu synchronizace e-mailů na straně serveru a klienta, takže ke ztrátě e-mailů nemůže dojít, a pomocí IMAP také lze na server zpětně nahrát odeslanou poštu,

³⁰ POP = post office protocol, v současné době se používá verze 3 (proto POP3)

³¹ IMAP = internet message access protocol

případně další složky. IMAP také umožňuje současný přístup více klientů najednou do jedné schránky.

7.6 Kde získat další informace?

Kromě domovské stránky mozilla.org a hlavního českého zdroje czilla.cz existuje nespočet dalších více či méně kvalitních webů, diskusních fór a blogů. Za všechny mohu vřele doporučit uživatelské příručky od firmy Foxinus solutions, s.r.o., které byly vydány jako příspěvek komunitě czilla.cz, a obsahují úplný popis Firefoxu i Thunderbirdu; obě příručky lze zdarma stáhnout z webu vedoucího projektu, Pavla Chovančíka [29] [30].

8 Firefox a Thunderbird napříč platformami

Produkty Mozilla jsou multiplatformní, což znamená, že je lze používat stejným způsobem na více platformách. Pochopitelně toto neznamena, že pro všechny operační systémy existuje jeden instalátor a stejné binární soubory, samozřejmě pro Windows, Linux a další systémy existuje vždy zvláštní instalátor s odlišnými datovými soubory. Nejedná se tedy o absolutně multiplatformní řešení jako například programy využívající jazyka Java.

Multiplatformnost zde je chápána v tom smyslu, že programy se na různých platformách chovají stejně, využívají stejných doplňků, a uživatel přecházející z jedné platformy do druhé prakticky nepozná rozdíl. Slovo „prakticky“ je důležité, rozdíly přece jen jsou, i když pro uživatele-začátečníka nejsou podstatné.

8.1 Rozdíly uživatelského prostředí

Hlavní rozdíl je ve vzhledu uživatelského prostředí programů. Zatímco panely nástrojů a další ovládací prvky jsou víceméně identické napříč platformami, rozdíly jsou v ovládacích prvcích oken. Ve Windows tedy jsou uživatelům důvěrně známé tři tlačítka vpravo nahoře, vzhled okna plně respektuje nastavený motiv vzhledu (Windows Classic, Windows Vista Aero aj.) a systémový font (včetně ClearType, pokud je nastaveno); stejně tak v Linuxu vzhled závisí na použitém windowmanageru³².

8.2 Rozdíly ve funkčnosti programů

Firefox i Thunderbird se, v rámci omezení danými konkrétní platformou, chovají na první pohled stejně. Existují drobné rozdíly

³² do češtiny se překládá jako okenní manažer, např. KDE nebo Gnome

například mezi Firefoxem pro Windows a Linux, jako mírně odlišné renderování některých prvků na webu, odlišné chyby v programu související s platformou, a nakonec různá rychlost vykreslování obsahu, která je v některých případech velmi markantní [23]. V absolutních číslech se však jedná o drobnosti, které běžného uživatele nemusí trápit. Co se týče Thunderbirdu, rozdíly jsou ještě výrazně menší, formát uživatelských dat je na obou systémech stejný, pochopitelně jen kvůli jiné organizaci složek na disku, také Thunderbird je ukládá jinak.

Lze tedy říci, že multiplatformnost je v případě Firefoxu a Thunderbirdu téměř dokonalá, a uživatel migrující z Windows na Linux či naopak rozhodně nenarazí na problém.

9 Závěr

Alternativní software za poměrně krátkou dobu své existence ušel ohromný kus cesty. Zatímco jeho komerční konkurence usnula na vavřínech a zastavila jakékoli inovace, vznikly ideální podmínky právě pro nástup alternativ.

V době, kdy se jako blesk z čistého nebe objevil Firefox, byla situace jasná. Platí to však i dnes? Jsou alternativy pořád potenciálně problémové, ale vyvažují to zajímavými funkcemi? Je Firefox opravdu lepší než Internet Explorer? Není celý ten humbuk pouze nafouknutá bublina? A nepůjde z tohoto všeho běžnému uživateli hlava kolem? Právě na tyto otázky odpovídají předchozí kapitoly. Na základě informací, které jsem shromáždil, by mělo být snadné odpovědět.

Vynést jakýkoli verdikt je však obtížné. Uživatelé mají různé potřeby, proto je téměř nemožné jednoznačně doporučit či nedoporučit Firefox či Thunderbird. V této práci proto jasnou odpověď nenajdete, protože jednoduše neexistuje.

Přínos této práce je totiž jinde. Dovoluje každému čtenáři, udělat si vlastní, co nejpřesnější obrázek o alternativách, jejich výhodách a nevýhodách. Teprve na základě těchto informací se může rozhodnout, zda alternativy vyzkoušet. Praktická část slouží jako návod, jak na to.

A jak zní můj osobní názor?

Já říkám jednoznačné ano alternativám. Je však bezpodmínečně nutné vědět, co alternativy přinášejí, a právě toto se uživatel dozví v této práci. Pokud najdete něco, co vás na daném programu zaujalo, vyzkoušejte jej! Má příručka vám s tím pomůže, upozorní vás na možné problémy, a ukáže jejich řešení. Vyzkoušením alternativ nemůžete nic ztratit, pouze získat. i kdyby ta zkušenost znamenala jen – tudy ne.

Co se týče Firefoxu, dle mého soudu může být zajímavý pro každého. Rozhodně doporučuji jej vyzkoušet, jeho potenciální výhody v podobě obrovského množství rozšíření se přímo nabízí uživatelům, kterým jiný program nesedí, především z důvodu nedostatku funkcí. i dnes, kdy se konkurence velmi dotáhla, může být Firefox volbou pro každého. Firefox určitě má budoucnost.

Naopak Thunderbird je těžké doporučit. Nenabízí v podstatě žádné výhody proti integrovaným klientům ve Windows (Outlook Express nebo Windows Mail), funkčnost je naprosto stejná. Uplatnění tedy jistě najde v systémech bez integrovaného poštovního klienta. Otázkou je, kolik takových dnes je – velmi málo. Vývoj navíc jde rychle kupředu, a jednoduché poštovní programy, jako je Thunderbird, mají nového nepřítele v podobě AJAXových webmailů, zatímco nároční uživatelé, kteří potřebují například synchronizaci dat s PDA, potřebují „velký“ Outlook. Budoucnost Thunderbirdu tedy vidím velmi nejistě.

10 Právní aspekty této práce

10.1 Mozilla a licence

Na open-source software se typicky vztahuje GNU³³ GPL³⁴ licence. V podstatě to znamená libovolnou možnost distribuce a svobodného upravování zdrojového kódu, pokud je změněný kód dále šířen také pod GPL a autor je musí na požádání poskytnout.

S produkty Mozilla však je možné volně nakládat pouze v podobě zdrojových kódů (na ty se vztahuje GNU GPL/LGPL³⁵/MPL³⁶ licence), naopak na zkompilované binární soubory se vztahuje EULA³⁷ licence, která zakazuje jakoukoli jejich modifikaci. Lze tedy produkty Mozilla bez problémů používat, avšak výhradně v nezměněné podobě.

Nelze tedy například distribuovat upravené instalační programy či doplňky bez souhlasu Mozilly. Naopak lze využít zdrojové kódy jako základ vlastní práce, ovšem ta už pak nesmí být spojována s Mozillou.

Praktická část této práce na přiloženém CD obsahuje také přiložený software Mozilla a doplňky v práci zmíněné. V souladu s licenční politikou Mozilly jsou jak instalační archivy, tak doplňky, přiloženy v nezměněné podobě.

³³ GNU = GNU's Not Unix – rekurzivní akronym, licence zaměřená na svobodný software [36]

³⁴ GPL = General Public License – „všeobecná veřejná licence GNU“ [35]

³⁵ LGPL = Lesser GPL, varianta GPL s volnějšími pravidly [35]

³⁶ MPL = Mozilla Public License, hybrid GPL a BSD licencí [35]

³⁷ EULA = End User License Agreement – podmínky použití, většina programů vyžaduje jejich potvrzení před použitím programu; zobrazují se např. během instalace nebo při prvním spuštění programu

10.2 Ochranné známky

Mezi ochranné známky Mozilly patří mimo jiné Mozilla, mozilla.org, Firefox, Thunderbird, XUL a další, které tato práce zmiňuje. Stejně tak logo Mozilla, Firefox a Thunderbird, použité v praktické části této práce.

Gecko je ochranná známka Netscape Communications potažmo AOL. Internet Explorer, Outlook, Safari, Opera a další názvy zmiňované v této práci, jsou ochranné známky jejich vlastníků.

Praktická část využívá logo Mozilla, Firefox a Thunderbird v souladu s licenční politikou Mozilly v nezměněné podobě za účelem propagace produktů. Stejně tak screenshoty Firefoxu a Thunderbirdu jsou použity v souladu s licencí, dovolující jejich použití na webových stránkách [31].

Bibliografie

- [1]. Modern, wirtschaftlich und sicher: Die Bundesagentur für Arbeit setzt freie Software ein. *arbeitsagentur.de*. [Online] Bundesagentur für Arbeit, 21. leden 2008. [Citace: 10. duben 2008.] http://www.arbeitsagentur.de/nn_27044/zentraler-Content/Pressemeldungen/2008/Presse-08-002.html.
- [2]. Browsers barometer, Firefox, December 2007. *xiti.com*. [Online] XiTi Monitor, 29. leden 2008. [Citace: 10. duben 2008.] <http://www.xitimonitor.com/en-us/browsers-barometer/firefox-december-2007/index-1-2-3-117.html>.
- [3]. Žebříček internetových prohlížečů. *Rankings.cz, gemiusTraffic*. [Online] Gemius SA. [Citace: 10. duben 2008.] <http://www.rankings.cz/index.php?page=Ranks:RanksPage&stat=22|OW>.
- [4]. Browser Market Share for March, 2008. *Market share for browsers, operating systems and search engines*. [Online] Net Applications, 10. duben 2008. [Citace: 10. duben 2008.] <http://marketshare.hitslink.com/report.aspx?qprid=0>.
- [5]. **Vašek, Jiří**. Anketa pro uživatele produktů Mozilla. *zombux.net*. [Online] 1. březen 2008. [Citace: 10. duben 2008.] <http://www.zombux.net/?item=anketa-pro-uzivatele-produktu-mozilla>.
- [6]. **Dignan, Larry**. Mozilla banks Google bucks; Builds a portfolio. *ZDNet*. [Online] CNET Networks, Inc., 23. říjen 2007. [Citace: 10. duben 2008.] <http://blogs.zdnet.com/BTL/?p=6715>.
- [7]. Microsoft Office 2007 výrazně zlevňuje. *infojet.cz*. [Online] infojet.cz, 9. říjen 2007. [Citace: 10. duben 2008.] <http://www.infojet.cz/view.php?cisloclanku=2007100901>. ISSN 1213-5720.
- [8]. Market Share Analysis. *OpenOffice.org Wiki*. [Online] OpenOffice.org, 9. duben 2008. [Citace: 10. duben 2008.] http://wiki.services.openoffice.org/wiki/Market_Share_Analysis.
- [9]. **Sink, Eric**. Memoirs From the Browser Wars. *Eric Sink Weblog*. [Online] 15. duben 2003. [Citace: 13. duben 2008.] http://www.ericssink.com/Browser_Wars.html.

- [10]. **Koch, Peter-Paul.** A history of browsers. *quirksmode*. [Online] 2005. [Citace: 10. duben 2008.] <http://www.quirksmode.org/browsers/history.html>.
- [11]. **Tabke, Brett.** Mozilla Phoenix. *webmasterworld.com*. [Online] WebMasterWorld Inc., 26. září 2002. [Citace: 13. duben 2008.] <http://www.webmasterworld.com/forum21/3387.htm>.
- [12]. **Janovský, Dušan.** Různé webové prohlížeče. *jakpsatweb.cz*. [Online] 18. únor 2008. [Citace: 10. duben 2008.] <http://www.jakpsatweb.cz/prohlizece.html>. ISSN 1801-0458.
- [13]. Mozilla Application Suite - Transition Plan. *mozilla.org*. [Online] Mozilla Foundation, 10. březen 2005. [Citace: 13. duben 2008.] <http://www.mozilla.org/seamonkey-transition.html>.
- [14]. **Kaiser, Robert.** About Seamonkey. *The Seamonkey Project*. [Online] Mozilla Foundation, 3. leden 2008. [Citace: 10. duben 2008.] <http://www.seamonkey-project.org/about>.
- [15]. Browser Stats (April 2004). *TheCounter.com: The Full-Featured Web Counter with Graphic Reports and Detailed Information*. [Online] Jupitermedia Corporation, 2004. [Citace: 10. duben 2008.] <http://www.thecounter.com/stats/2004/April/browser.php>.
- [16]. **Janovský, Dušan.** Módy prohlížečů. *jakpsatweb.cz*. [Online] 14. leden 2008. [Citace: 13. duben 2008.] <http://www.jakpsatweb.cz/css/mody-prohlizecu.html>. ISSN 1801-0458.
- [17]. Mozilla Firefox 2.0.x - Vulnerability report. *Secunia*. [Online] Secunia. [Citace: 10. duben 2008.] <http://secunia.com/product/12434/?task=advisories>.
- [18]. Microsoft Internet Explorer 7.x - Vulnerability report. *Secunia*. [Online] Secunia. [Citace: 10. duben 2008.] <http://secunia.com/product/12366/?task=advisories>.
- [19]. **Hammond, David.** Web Browsers Standard Support. *webdevout.net*. [Online] 2008. [Citace: 10. duben 2008.] <http://www.webdevout.net/browser-support>.
- [20]. **Wilson, Chris.** Standards and CSS in IE. *IEBlog*. [Online] Microsoft Corporation, 29. červenec 2005. [Citace: 13. duben 2008.] <http://blogs.msdn.com/ie/archive/2005/07/29/445242.aspx>.
- [21]. Acid2 Guided Tour. *The Web Standards Project*. [Online] The Web Standards Project, 2001. červenec 2006. [Citace: 13. duben 2008.] <http://www.webstandards.org/action/acid2/guide/>.

- [22]. FAQ - WHATWG Wiki. *WHATWG*. [Online] WHATWG, 25. březen 2008. [Citace: 13. duben 2008.] http://wiki.whatwg.org/wiki/FAQ#What_is_the_WHATWG.3F.
- [23]. **Wilton-Jones, Mark**. Browser speed comparisons. *Howtcreate.co.uk*. [Online] [Citace: 10. duben 2008.] <http://www.howtcreate.co.uk/browserSpeed.html>.
- [24]. **Haller, John T.** Mozilla Firefox, Portable Edition. *PortableApps.com*. [Online] Rare Ideas, LLC., 25. březen 2008. [Citace: 13. duben 2008.] http://portableapps.com/apps/internet/firefox_portable.
- [25]. Microsoft FrontPage to Expression Web. *microsoft.com*. [Online] březen 2007. [Citace: 10. duben 2008.] http://download.microsoft.com/download/f/f/2/ff2d736a-9ec6-4e3b-b094-d782aa7cda72/Microsoft_FrontPage_to_Expression_Web.doc.
- [26]. **Cvrček, Pavel**. Internetová bankovníctví v Mozille. *czilla.cz*. [Online] czilla.cz, 5. prosinec 2005. [Citace: 10. duben 2008.] <http://www.czilla.cz/podpora/internetova-bankovnictvi-v-mozilla.html>.
- [27]. **K., Andrew**. Firefox Myths. *Optimize Guides*. [Online] 4. duben 2008. [Citace: 13. duben 2008.] <http://home.comcast.net/~SupportCD/FirefoxMyths.html>.
- [28]. **Faaborg, Alex**. A Second Look at Firefox 3's Icons. *User Experience Design at Mozilla*. [Online] Mozilla Corporation, 10. únor 2008. [Citace: 13. duben 2008.] <http://blog.mozilla.com/faaborg/2008/02/10/a-second-look-at-firefox-3s-icons/>.
- [29]. **Weisbauer, Petr, Cvrček, Pavel a Chovančík, Pavel**. Mozilla Firefox 2.0 Uživatelská příručka (manuál), verze 1.01. [Online] 27. leden 2007. <http://www.chovancik.cz/wp-content/uploads/2007/01/fx-2007-01-25-uzivatelska-prirucka-firefox-20.pdf>.
- [30]. —. Mozilla Thunderbird 2.0 Uživatelská příručka (manuál), verze 1.01. [Online] 13. červen 2007. <http://www.chovancik.cz/wp-content/uploads/2007/06/foxinus-2007-06-13-uzivatelska-prirucka-manual-mozilla-thunderbird-20.pdf>.
- [31]. Mozilla Trademark Policy. *mozilla.org*. [Online] Mozilla Foundation, 10. prosinec 2007. [Citace: 13. duben 2008.] <http://www.mozilla.org/foundation/trademarks/policy.html>.
- [32]. **Blomberg, Peter**. Web standards? IE? Firefox? BS! *Peter Blomberg's Unblog*. [Online] 22. červenec 2007. [Citace: 10. duben 2008.] <http://petesbloggerama.blogspot.com/2007/07/web-standards-ie-firefox-bullshit.html>.

- [33]. **Blessing, Kimberly.** Acid3 Passed in 23 Days! *Web Standards Project*. [Online] Web Standards Project, 7. duben 2008. [Citace: 10. duben 2008.] <http://www.webstandards.org/2008/04/07/acid3-passed-in-23-days/>.
- [34]. Snižování celkových nákladů na vlastnictví se systémem Windows. *microsoft.com*. [Online] Microsoft Corporation, 2008. [Citace: 10. duben 2008.] <http://www.microsoft.com/cze/windowsserver/compare/linux/tco.mspx>.
- [35]. Mozilla Code Licensing. *mozilla.org*. [Online] Mozilla Foundation, 31. srpen 2007. [Citace: 13. duben 2008.] <http://www.mozilla.org/MPL/>.
- [36]. Stránky o svobodném software. *gnu.cz*. [Online] GNU, 29. prosinec 2004. [Citace: 13. duben 2008.] <http://www.gnu.cz/>.
- [37]. **Dotzler, Asa.** Phoenix and Minotaur to be renamed Firebird and Thunderbird. *mozillazine.org*. [Online] MozillaZine, 14. duben 2003. [Citace: 13. duben 2008.] <http://www.mozillazine.org/talkback.html?article=3075>.
- [38]. Mozilla Firebird evolves into the new Firefox 0.8 release. *mozilla.org*. [Online] Mozilla Foundation, 9. únor 2004. [Citace: 13. duben 2008.] <http://www.mozilla.org/press/mozilla-2004-02-09.html>.
- [39]. **Lutonský, Marek.** Windows a Linux: podíly na Živě a na českém internetu. *Živě.cz*. [Online] Computer Press, a. s., 4. duben 2008. [Citace: 13. duben 2008.] <http://www.zive.cz/Blog-redaktoru/Windows-a-Linux-podily-na-Zive-a-na-ceskem-internetu/sc-90-sr-1-a-141103/default.aspx>. ISSN 1214-1887.

Přílohy

Přiloženo je CD s praktickou částí této práce, tedy příručkou pro oba programy v elektronické podobě. Příručku lze najít také na webu <http://skola.zombux.net/bp/>.

Toto CD zároveň pro vyšší uživatelský komfort obsahuje aktuální verze Firefoxu, Thunderbirdu a všech doplňků zmíněných v této práci.

Rejstřík

ActiveX.....	20	Microsoft Office.....	10, 49
AJAX.....	25, 31	Mosaic.....	13, 15
Amaya	27	Mozilla Suite	13, 14, 16, 18
Avantbrowser	19	Netscape Navigator	13, 18
box model.....	28	OpenOffice.org.....	10, 12, 49
Camino.....	14, 16	Phoenix	14, 18, 50, 52
ClearType	43	POP3	41
CSS.....	22, 23, 29, 50	ribbon	40
Extended MAPI.....	28	Seamonkey	14, 16, 50
Firebird	14, 18, 52	Spyglass Mosaic	13
Flock	14, 16	Sunbird.....	16
Gecko.....	14, 16, 27, 28, 48	W3C	18, 22, 23, 27
IMAP	41	WHATWG.....	22, 51
Linux.....	11, 12, 17, 43, 44, 52	XUL.....	14, 16, 28, 34, 48
Maxthon	19		